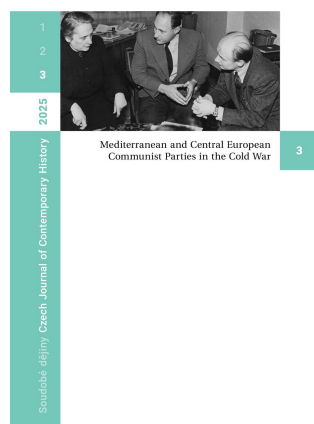

Format de citation

Štér, Roman : recension de : Jiří Doleček, Popraviště aneb Zpověď
volyňského Čecha, Praha : Toužimský a Moravec, 2014, dans :
Soudobé dějiny, 2015, 3-4, p. 614-615, DOI:
10.15463/rec.584643655

copyright

Cet article peut être téléchargé et/ou imprimé à des fins privées.
Toute autre reproduction ou représentation, intégrale ou
substantielle de son contenu, doit faire l'objet d'une autorisation (§§
44a-63a UrhG / German Copyright Act).

Anotace

DOLEČEK, Jiří: *Popraviště aneb Zpověď volyňského Čecha*. Praha, Toužimský a Moravec 2014, 162 s., ISBN 978-80-7264-148-2.

Nebylo patrně možné dát výstižnější název publikaci seznamující s pohledem těch, kteří museli za druhé světové války snášet teror Ukrajinské povstalecké armády (UPA). Podtitul naopak přesně charakterizuje autorův cíl. Sepsáním vzpomínek se chtěl Jiří Doleček (narozen 1933) „vypovídat“ z traumatu, které jako dítě zažil na dnešní západní Ukrajině, na území zvaném Volyň. Jeho předci tam přišli po roce 1868, aby získali, čeho se jim v českých zemích nedostávalo – lepší živobytí.

Generace Jiřího Dolečka nepatřila k těm, které měly šťastné a bezstarostné dětství. Autorovu dětskou lásku spolu s její rodinou zavraždili banderovci jenom proto, že pocházela ze smíšené ukrajinsko-polské rodiny. Autor sám zase jen zázrakem přežil popravu spřátelené rodiny, u které byl zrovna na návštěvě. Důvodem pro její likvidaci bylo, že dcera chodila s příslušníkem Rudé armády. To by se možná banderovci nikdy nedověděli, protože dívka nebydlela s rodiči. Nedomyslela však možné následky, když svého milého přivedla domů představit. Banderovci se obávali, že mu dívka bude vyprávět o jejich činnosti, a proto celou rodinu pro výstrahu postříleli.

Podobných tragických událostí zaznamenal Doleček více. Až neuvěřitelně působí příběh o prodeji huspeniny z bezprizorných dětí či o dívence, které prořízli oči žiletkou za to, že usvědčila zloděje. I kdyby se jednalo jen o fámy, svědčily by o tom, v jakém děsu tehdy lidé žili. Realita však bohužel mnohdy překračovala i hrůznou fantazii. Kromě líčení otřesných zážitků ovšem Dolečkovo vyprávění umožňuje nahlédnout do běžného života českých rodin na Volyni před druhou světovou válkou a v čase válečném.

Knihla neobsahuje pouze vzpomínky z dětství, Doleček se je snaží zasadit do širších historických souvislostí. Nejprve se zmiňuje o důvodech, proč Češi odcházeli na Volyň, a líčí, jak zde žili. Nepředkládá však odborný výklad, nýbrž pouze svůj osobní pohled, který ne vždy koresponduje s historickými fakty. Doveden je do roku 1941, poté následuje kapitola věnovaná Ukrajině, Stepanu Banderovi a jeho hnutí. Teprve s poslední kapitolou se ocitáme v období historiky označovaném jako „volyňský masakr“, do něž spadá autorovo dětství.

Doleček se nevyhýbá tématům, o kterých pamětníci příliš často nehovoří. Vrací se například k vítání armády nacistického Německa, jehož se sám zúčastnil. Pro velké sedláky totiž německé tažení představovalo záchranu před vysídlením na Sibiř, které po sovětském obsazení západní Ukrajiny

v důsledku paktu Molotov–Ribbentrop již mnohé z nich postihlo. Ve vzpomínkách na činnost banderovců Doleček popisuje pouze události, které sám zažil nebo jež se staly v bezprostředním okolí jeho rodné obce Hlinsk. Dodejme, že z této obce bylo zavražděno více než dvacet osob pocházejících z českých nebo smíšených rodin. Mezi oběťmi banderovského teroru byla například učitelka Anastazie Buchalská, kterou ukřižovali na vratech sedlářství pana Kříže, kde bydlela. Z její rodiny přežil pouze manžel, který byl příslušníkem 1. československého armádního sboru v Sovětském svazu a v jeho řadách se podílel na osvobození Československa.

Autorovi se podařilo vyplnit citelnou mezeru v bibliografii děl o volyňských Čechách. Ta se od konce druhé světové války soustředila především na zachycení dějin českých osad na Volyni. Osudy české minority na Volyni uceleně zmapoval však až nedávno brněnský historik Jaroslav Vaculík v dvoudílných *Dějínách volyňských Čechů* (Praha – Brno, Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel 1997 a 2003). Stranou přitom zůstaly snahy o vydání vzpomínek přímých účastníků těchto událostí, s výjimkou aktivit volyňského Čecha Václava Širce, který v publikaci *Minulost zavátá časem* (Louny, Okresní výbor Československého svazu protifašistických bojovníků 1987) zaznamenal svědectví svých krajanů a zároveň druhů ve zbrani z řad příslušníků 1. československého armádního sboru v SSSR. Na situaci na Volyni v letech druhé světové války kromě toho pamětníci vzpomínají v dodatečně sepsaných kronikách svých rodných osad a také na stránkách *Zpravodaje Sdružení Čechů z Volyně a jejich přátel*. Činnost banderovců je v těchto pramenech přitom zmiňována většinou jen okrajově. Ani současná ukrajinská historiografie se nacionálně či rasově motivovaným vraždám v duchu banderovského hesla „Ukrajina musí být čistá jako kapka slzy“ příliš nevěnuje.

Dolečkova kniha, nesoucí stejný název jako legendární román Čingize Ajmatova, jeden z ikonických textů Gorbáčevovy perestrojky, nepochybně osloví historiky soudo-

bých dějin, zájemce o dějiny Ukrajiny, a zejména o dějiny volyňských Čechů.

Roman Štér

HAVLÍČEK, Dušan (ed.): *Psáno z Říma, psáno z Ženevy: Výběr ze vzájemné korespondence Jiřího Pelikána a Dušana Havlíčka v letech exilu 1969 až 1989*. Olomouc, Burian a Tichák 2013, 334 s., ISBN 978-80-87274-18-7.

Role, již sehráli v historii Československa lidé, kteří si zvolili cestu emigrace po invazi v srpnu 1968, byla po dlouhou dobu opomíjena. V tomto směru měla určitý vliv tendence české historiografie zdůrazňovat kontrast mezi komunistickým režimem a „ostrůvky svobody“ disentu a opozice na úkor jiných subjektů. K tomu je ještě třeba připočítat nedůvěru českého veřejného mínění ve vztahu ke krajanům, kteří unikli před „normalizačním“ režimem a našli útočiště na Západě. Tato situace doznala jistých změn až v poslední době. Díky zpřístupnění nových archivních pramenů začali někteří badatelé objevovat rozmanitou činnost představitelů posrpnové emigrace a politický či ideologický vývoj, kterým prošli. V mezidobí vydání vzájemné korespondence historika Viléma Prečana a fyzika Františka Janoucha s Václavem Havlem ukázalo v novém světle vzájemnou souvislost fenoménů exilu a disentu.

Tento rámec je nyní obohacen rozhodnutím novináře a teoretika médií Dušana Havlíčka zveřejnit dopisy, které si během dvou desetiletí vyměnil se svým přítelem Jiřím Pelikánem. Jejich hlavním tématem jsou bezpochyby *Listy*, „časopis československé socialistické opozice“, který Pelikán založil v roce 1971 v Římě a k jehož neaktivnější spolupracovníkům Havlíček za svého ženevského pobytu patřil. Komplexně viděno, z korespondence je zřejmá Pelikánova zásluha na ustanovení *Listů* jako nástroje, který by po překonání osobních i politických různic v prostředí exilu umožnil „hájit a rozvíjet naši polednovou politiku a říkat to, co naši lidé doma nemohou“ (s. 13).